

חֲזוּזָה, דְּכַתִּיב (ישעיה סד ג) עֵינָן לֹא רָאִתָּה אֱלֹהִים
זוֹלָתָךְ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲנֵא הוּיִת קָמִי דְר' בְּרוּקָא,
וְהִיָּה אוֹמֵר, כְּדִין אֲזָכָה לְמַעַלְת גִּנְת אֲגוּז
עִם חֲסִידֵי יִשְׂרָאֵל. וְלֹא הוּיָה יִדְעָנָא מֵאִי הוּא.
עַד דְּשְׁמַעְנָא לְהָא דְאָמַר רַבִּין יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי,
קָרִיִּיָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגַנְתָּא דְעַדָן גִּנְת
אֲגוּז, מָה הָאֲגוּז קְלִיפָה אַחַר קְלִיפָה, וּפְרִי
מִבְּפָנִים. כֶּף עַדָן, עוֹלָם אַחַר עוֹלָם, וְהוּא
מִבְּפָנִים.

תַּאֲנִי ר' שְׁמַעוֹן, הֲגֵן הִזָּה מֵאִין נְטוּע. הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא נְטַע אוֹתוֹ מִתַּחְתָּיו שֶׁל עַדָן.
דְּאִי תִימָא שְׂזָה כְּנֻגְד זֶה בְּשׂוּהָ, אִי אֶפְשָׁר,
אֲלֹא הֲגֵן בְּאֶרֶץ, וְעַדָן עֲלָיו מְלַמְעֵלָה. וּמֵאִין
תִּמְצִיתוֹ שֶׁל גֵּן, מֵעַדָן הוּא.

אָמַר לִיה ר' יְהוּדָה, לְדַבְרִיךָ, מֵאִי פְתִיב וְנִהַר
יוֹצֵא מֵעַדָן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן, הִיָּה לוֹ
לוֹמַר וְנִהַר יוֹרֵד מֵעַדָן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן,
דְּמִשְׁמַע דְּמְלַמְעֵלָה יוֹרֵד לְמַטָּה לְגֵן. אֲלֹא
אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, עַדָן לְמַטָּה, וְעַדָן לְמַעֲלָה.
גֵּן לְמַעֲלָה, גֵּן לְמַטָּה. וּשְׁנֵיהֶם מְכֻוּנִים זֶה
כְּנֻגְד זֶה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נְטַע זֶה מִתַּחַת
זֶה.

וְכִי הוּא נְטַעוּ מִמֶּשׁ, כֵּן. דְּאָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
עַל שְׂאִין מְטַעוֹתָיו כְּשֶׂאֵר מְטַעוֹת, וְהֵם
מוֹבְחָרִים מְשֶׂאֵר מְטַעוֹת, הוּא הִיָּה מְטַע ה',
כְּמָה דְאֵת אָמַר, (ישעיה סא ג) מְטַע ה' לְהַתְּפָאֵר,
כְּלוֹמַר לְשַׁבַּח, וְזֵהוּ לְהַתְּפָאֵר, כְּלוֹמַר אִין זֶה
כִּי אִם (דף נג ע"ב) מְטַע ה' וְלֹא מֵאַחַר.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, עַל כָּל פָּנִים מְטַע
ה' הוּא, שְׁנַטַּע שֵׁם כָּל עֵץ נִחְמַד
לְמַרְאָה. וְהִיאֲךָ נְטַע. אֲלֹא כְּשֶׁהוֹצִיאָה הָאֶרֶץ
אֵילָנֶיהָ וּפִירוֹתֶיהָ, הוֹצִיאָה בְּתַחֲלָה בִּגְן עַדָן,

מְלֶאךָ, וְלֹא שְׂרָף, וְלֹא חֲשַׁמֵּל,
וְלֹא עֵין נְבִיא, וְלֹא חוּזָה, שְׁכַתוּב
(ישעיה סד) עֵין לֹא רָאִתָּה אֱלֹהִים
זוֹלָתָךְ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲנִי הֵייתִי לְפָנֵי
רַבִּי בְּרוּקָא, וְהִיָּה אוֹמֵר, כַּעַת
אֲזָכָה לְמַעַלְת גִּנְת אֲגוּז עִם חֲסִידֵי
יִשְׂרָאֵל. וְלֹא הֵייתִי יוֹדֵע מַה הוּא,
עַד שְׁשַׁמְעֵתִי אֶת מַה שְׁאָמַר רַבִּי
יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, קָרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְגֵן עַדָן גִּנְת אֲגוּז. מַה הָאֲגוּז
קְלִפָּה אַחַר קְלִפָּה וּפְרִי מִבְּפָנִים,
כֶּף עַדָן עוֹלָם אַחַר עוֹלָם וְהוּא
מִבְּפָנִים.

לְמַד רַבִּי שְׁמַעוֹן, הֲגֵן הִזָּה מֵאִין
נְטוּע? הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נְטַע
אוֹתוֹ מִתַּחְתָּיו שֶׁל עַדָן. שְׂאֵם
תַּאֲמַר שְׂזָה כְּנֻגְד זֶה בְּשׂוּהָ - אִי
אֶפְשָׁר, אֲלֹא הֲגֵן בְּאֶרֶץ, וְעַדָן
עֲלָיו מְלַמְעֵלָה. וּמֵאִין תִּמְצִיתוֹ
שֶׁל הַגֵּן? מֵעַדָן הוּא.

אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, לְדַבְרִיךָ, מַה
שְׁכַתוּב (בראשית ב) וְנִהַר יוֹצֵא מֵעַדָן
לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן, הִיָּה לוֹ לוֹמַר
וְנִהַר יוֹרֵד מֵעַדָן לְהַשְׁקוֹת אֶת
הַגֵּן, שְׁשַׁמְעַע שְׁמְלַמְעֵלָה יוֹרֵד
לְמַטָּה לְגֵן. אֲלֹא, אָמַר רַבִּי
שְׁמַעוֹן, עַדָן לְמַטָּה - וְעַדָן
לְמַעֲלָה. גֵּן לְמַעֲלָה - גֵּן לְמַטָּה.
וּשְׁנֵיהֶם מְכֻוּנִים זֶה כְּנֻגְד זֶה,
וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נְטַע זֶה מִתַּחַת
זֶה.

וְכִי הוּא נְטַע אוֹתוֹ מִמֶּשׁ? כֵּן,
שְׂאֵמַר רַבִּי יְהוּדָה, עַל שְׂאִין
מְטַעוֹתָיו כְּשֶׂאֵר מְטַעוֹת, וְהֵם
מְבַחָרִים מְשֶׂאֵר מְטַעוֹת, הוּא הִיָּה
מְטַע ה', כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (ישעיה סא)
מְטַע ה' לְהַתְּפָאֵר, כְּלוֹמַר לְשַׁבַּח,
וְזֵהוּ לְהַתְּפָאֵר. כְּלוֹמַר, אִין זֶה כִּי
אִם מְטַע ה' וְלֹא מֵאַחַר.

אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי, עַל כָּל
פָּנִים מְטַע ה' הוּא, שְׁנַטַּע שֵׁם כָּל
עֵץ נִחְמַד לְמַרְאָה. וְאִיךָ נְטַע?
אֲלֹא כְּשֶׁהוֹצִיאָה הָאֶרֶץ אֵילָנוֹתֶיהָ

ואחר כך בכל העולם. והקדוש ברוך הוא בחר המקום ההוא, והכינו להיות שם לעולם. והוא פוקד אותו, ומשקה בטובו, מאותו הטוב הנשפע מעדן של מעלה, הדא הוא דכתיב, (תהלים קד טז) ישבעו עצי ה' ארזי וגו', אלו אילנות שבגן עדן.

שאל ר' חגי לר' יהודה, תאמר שגן עדן הוא בארץ, למאי איצטרף. אמר ליה, להנאתיה דנשמתא. דמקבלא מההוא עדן דלעילא. דאי סלקא דעתך דלכל נשמתא, הא תנינן לאינון דלא יתבו להו רשותא לסלקא לעילא, אית להו הנאה וכיסופא בההוא דלתתא, ממה דמקבל מלעילא.

אמר רבי יהודה, בכל ריש ירחא וירחא, סלקי להו למתיבתא עילאה דלעילא. הדא הוא דכתיב, (ישעיה סו כג) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו וגו'. ובהאי גן עדן דלתתא יתיב אדם, ושוי ליה קודשא בריך הוא למהוי מדוריה ביה, הדא הוא דכתיב, וישם שם את האדם אשר יצר.

רבי חייא ור' יוסי הוו אזלי באורחא, אמר רבי יוסי לר' חייא, הא תנינן במתניתא דידן, דכל מה דעביד קודשא בריך הוא בין לעילא בין לתתא, פלהו כסיפין ושקדין למהך לזיניה, גופא אזיל בתר זיניה, לארעא, דאתנסיבת מינה. ונשמתא לית ליה פסופא, אלא לאתר דאתנסיבת מתמן. דכל מה דעביד, פסיף בתר זיניה, הדא הוא דכתיב, (תהלים פד ג) נכספה וגם פלטה נפשי לחצרות ה', ולא לעלמא הדין, פגופא.

אמר ליה ר' חייא, אימא לך מלה דהיא רזא, ולא ידעין בני נשא. ארכין רישיה, ובכי ותייף. שתיק ר' יוסי, לבתר אמר ליה רבי

ויפרותיה, הוציאה בתחלה בגן עדן, ואחר כך בכל העולם, והקדוש ברוך הוא בחר במקום ההוא והכינו להיות שם לעולם. והוא פוקד אותו, ומשקה בטובו מאותו הטוב הנשפע מעדן של מעלה. זהו שכתוב (תהלים קד) ישבעו עצי ה' ארזי וגו', אלו אילנות שבגן עדן.

שאל רבי חגי לרבי יהודה, תאמר שגן עדן הוא בארץ. למה הוא נצרך? אמר לו, להנאת הנשמה, שמקבל מאותו העדן שלמעלה. שאם תעלה על דעתך שזה לכל נשמה - הרי שנינו, לאותם שלא נתנו להם רשות לעלות למעלה, יש להם הנאה ותשוקה באותו שלמטה ממה שמקבל מלמעלה. אמר רבי יהודה, בכל ראש חדש וחדש מעלים אותם לישובה העליונה שלמעלה. זהו שכתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדש ומדי שבת בשבתו וגו'. ובגן העדן הזה שלמטה ישב אדם, ושם אותו הקדוש ברוך הוא להיות בו את מדורו. זהו שכתוב (בראשית ב) וישם שם את האדם אשר יצר.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, הרי שנינו בברייתא שלנו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא, בין למעלה בין למטה, כלם משתוקקים ושוקדים ללכת למינו. הגוף הולך אחר מינו לארץ, שנטל ממנה, ולנשמה אין תשוקה, אלא למקום שנקטה משם. שכל מה שעשה, משתוקק אחר מינו. זהו שכתוב (תהלים פד) נכספה וגם פלטה נפשי לחצרות ה', ולא לעולם הזה כמו הגוף. אמר לו רבי חייא, אמר לך דבר שהוא סוד ואין בני אדם יודעים. הרפין ראשו, וככה וצחק. שתק

חייא, זפאין אינון צדיקיא, ווי להוין לרשיעיא. זפאין אינון צדיקיא, דאתקרוין חיים לעלמא דאתי. וכי בדיל דנשמתא קיימא בקיומא, אינון קיימין, וגופא מתרקב בארעא, אף על גב דהוה שלים זפאי. והתנו, דתדיר נשמתא בקיומא קיימא.

רבי יוסי, אחר כף אמר לו רבי חייא, אשרי הם הצדיקים, אוי להם לרשעים! אשריהם הצדיקים שנקראים חיים לעולם הבא. וכי משום שהנשמה קימת בקיומה הם קיימים, והגוף נרקב בארץ, אף על גב שהיה שלם צדיק? והרי שנינו שתמיד הנשמה עומדת בקיומה?

ארא הכי אתגזר, דכד אתפטר צדיקא מעלמא דין, זמין ליה קודשא בריה הוא גופא אחרא, זפאה וטב, דלא להוי פהאי זוהמא ולכלוכא דגופא דין, ומעיל ביה ההוא נשמתא קדישא, והוא אשרי ליה בקיומיה, בההוא גופא, בהאי גנתא דעדן דלתתא, וההוא להוי לון עלמא אחרא, עלמא דאתי. ובכל ריש ירחא וירחא, נפקין, וחזן חייביא דטרדין לון בגיהנם, הדא הוא דכתיב, (ישעיהו סו כד) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי. מאיזה מקום יצאו. תאני רבי בא, מגן עדן של מטה. ולמה, לראות לרשעים. וקודשא בריה הוא, סליק לון למתיבתא דרקיעא, בכל שבתא ושבתא, ובכל ריש ירחא וירחא, הדא הוא דכתיב, והיה מדי חדש בחדשו.

ארא כף נגזר, שכאשר צדיק נפטר מן העולם הזה, מזמין לו הקדוש ברוך הוא גוף אחר פשר וטוב, שלא יהיה כמו הזנהמה והלכלוך של הגוף הזה, ומכניס בו אותה נשמה קדושה, והוא משרה אותו בקיומו באותו הגוף בגן עדן הזה שלמטה, וההוא יהיה להם לעולם האחר, העולם הבא.

ובכל ראש חדש וחדש יוצאים ורואים את הרשעים שטרודים אותם בגיהנם, זהו שכתוב (ישעיהו סו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים בי. מאיזה מקום יצאו? שנה רבי בא, מגן עדן שלמטה, ולמה? לראות לרשעים. והקדוש ברוך הוא מעלה אותם לישיבת הרקיע בכל שבת ושבת ובכל ראש חדש וחדש. זהו שכתוב (שם) והיה מדי חדש בחדשו.

רבי שמעון אמר, בכל לילה ולילה, וכד אתי צפרא, מחדש לון נשמתייהו, הדא הוא דכתיב, (איכה ג כג) חדשים לבקרים רבה אמונתך. ר' יצחק אמר אפילו לכל אדם נמי. בהאי עלמא נאים בשינתיה, בכל לילה, וסלקא נשמתא לעילא, ואשתפחת בכמה חיובין קמי קודשא בריה הוא. ובהימנותא רבה, דקודשא בריה הוא אחר לה לגופא, ומחדש לה קודשא בריה הוא ביה. ולמה, רבה אמונתך. מפני שרבה אמונתך.

רבי שמעון אמר, בכל לילה ולילה, וכשבא הבקר, מחדש להם את נשמותיהם. זהו שכתוב (איכה ג) חדשים לבקרים רבה אמונתך. רבי יצחק אמר, אפילו לכל אדם גם כן. בעולם הזה הוא גם בשנתו בכל לילה, ועולה הנשמה למעלה, ונמצאת בכמה חייבים לפני הקדוש ברוך הוא. וכאמונה הרבה, שהקדוש ברוך הוא מחזיר אותה לגוף, ומחדש אותה הקדוש ברוך הוא בו, ולמה רבה אמונתך? מפני שרבה אמונתך.